

ÖZEL GİDER İNDİRİMİ ESASI

Nadide AYDIN
Vergi Denetmeni

A - ÖZEL GİDER İNDİRİMİ SİSTEMİNE AİT GENEL AÇIKLAMA

3 0.12.1993 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 3946 sayılı Kanunla 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 63'üncü maddesine eklenen 5 numaralı bent ile "Özel Gider İndirimi Uygulaması" getirilmiştir. Buna göre ücretlinin vergi matrahından eğitim, sağlık, gıda, giyim ve kira harcamalarının yıllık tutarının 1/3'ünün özel gider indirimi olarak vergi matrahından indirimine imkan tanımıştır.

Gelir Vergisi Kanunu'na ilave edilen 63/5 nci madde hükmüne göre özel gıda indirimi sisteminde özelliği olan konular aşağıda açıklanmıştır. Ayrıca bu konuda 18 Mayıs 1994 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 176 seri no'lu Gelir Vergisi Genel Tebliğinde uygulamaya ilişkin usul ve esaslar belirtilmiştir.

B - ÖZEL GİDER İNDİRİMİ SİSTEMİNE AİT ÖZEL- LİK TAŞIYAN KONULAR

1 - Özel gider indirimi konusu harcamaların Türkiye'de yapılmış olması gerekir.

2 - Harcamaların gelir veya kurumlar vergisi mükellefiyeti bulunan gerçek veya tüzel kişilerden alınacak belgelerle tevsik edilmesi ve bu belgelerin işverene verilmesi gerekmektedir.

Özel gider indirimi sisteminin en önemli özelliği harcamaların muhakkak gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinden yapılmasıdır. Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 7'nci maddesi veya kendi özel kanunlarında yer alan hükümlerde kurumlar vergisi muafiyeti tanınan kurumlardan yapılan harcamalar, özel gider indirimine tabi harcama olarak kabul edilmeyecektir. Fakat vergi muafiyeti tanınmamış vakıflar ile Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıfların iktisadi işletmeleri, kurumlar vergisine tabi olduğundan buralardan alınan harcama belgeleri özel gider indirimi sistemine tabi olacaktır.

Bu açıklamalara göre genel, katma ve özel bütçeli kurumlara yapılan harcamalar özel gider indirimine konu teşkil etmeyecektir.

Kısaca, özel gider indirimine konu olan harcama belgelerinin kesinlikle gelir ve kurumlar vergisine tabi mükelleflerden alınmış belgeler olması gerekecektir. Bu nedenle üzerinde "Kurumlar Vergisinden Muaftır" ibaresine rastlanılan belgeler özel gider indirimi sisteminde dikkate alınamaz.

Örneğin Sağlık Bakanlığı'na ve üniversitelere bağlı hastanelerde yapılan sağlık harcamaları için alınan belgeler özel gider indirimine konu olmayacaktır.

Tüketim kooperatiflerinden alınan gıda, giyim, eğitim gibi harcama belgeleri de özel gider indirimine tabi değildir. (Tüketim kooperatifi olup K.V.K.'nın 7/16'ncı maddesindeki şartları taşıyanlar kurumlar vergisinden muaftır).

Öte yandan Genel ve Katma bütçeli dairelere ait olan ve sadece kamu mensuplarına hizmet veren, kâr amacı gütmeyen kreş, konuk evleri ve bunların kantinlerinden alınan harcama belgeleri özel gider indirimine konu olmayacaktır. (K.V.K. 7/13'ncü maddesine göre bu kuruluşlar kurumlar vergisinden muaftır).

Bir başka örnek de, kurumlar vergisinden muaf olan ordu pazarları ve kantinlerinde yapılan harcamalardır. Bu harcamalarda özel gider indiriminde dikkate alınmayacaktır.

3 - Özel gider indirimi esası sadece ücret geliri elde edenlerin kendileri, eş ve çocuklarının yararlanabileceği bir indirim olup harcamaların yapıldığı yıla ait ücretlerin yıllık vergi matrahının % 35'ini geçemeyecektir.

4 - İndirim tutarı eğitim, sağlık, gıda, giyim ve kira harcamalarının yıllık toplam tutarının 1/3'ü olarak hesaplanacaktır.

Bakanlar Kurulu % 35 nispetini sifıra kadar indirmeye, kanuni oranına kadar artırmaya veya harcama konuları, harcama ve ücret tutarları itibariyle farklı oranlar tesbit etmeye yetkilidir.

Bakanlar Kurulu yetkisini kullanarak 1994 yılı için indirim oranını % 23 olarak belirlemiştir.

C - ÖZEL GİDER İNDİRİMİNDEN YARARLANACAK OLAN ÜCRETLİLER

Özel gider indirimi uygulamasından sadece ücretliler yararlanacaktır. Gelir Vergisi Kanunu'nun 61'nci maddesinde ücret ve ücret sayılan ödemeler hüküm altına alınmıştır. Buna göre "Ücret, işverene tabi ve belirli bir işyerine bağlı olarak çalışanlara hizmet karşılığı verilen para ve ayınlar ile sağlanan ve para ile temsil edilebilen menfaatlerdir.

Ücretin ödenek, tazminat, kasa tazminatı (Mali sorumluluk tazminatı), tahsisat, zam, avans, aidat, huzur hakkı, prim, ikramiye, gider karşılığı veya başka adlar altında ödenmiş olması veya bir ortaklık münasebeti niteliğinde olmamak şartı ile kazancın belli biryüzdesi şeklinde tayin edilmiş bulunması onun mahiyetini değiştirmez."

Gelir Vergisi Kanunu'nun 63'üncü maddesinin 1'nci fıkrasında "Ücretin gerçek safi değeri, işveren tarafından verilen para ve ayınlarla sağlanan menfaatler toplamından aşağıdaki indirimler yapıldıktan sonra kalan kalan miktardır" hükmüne yer verilmiştir.

Bu fıkra 3946 sayılı Kanunla eklenen 5 numaralı benette de eğitim, sağlık, gıda, giyim ve kira harcamalarının 1/3'ünün özel gider indirimi olarak vergi matrahından indirilmesine imkan tanınmıştır.

Madde hükmüne göre ücretlilerin özel gider indiriminden yararlanabilmesi için ücretlerin gerçek usulde tespit edilerek vergilendirilmesi gerekmektedir. Götürü usule tabi olan ücretliler ile diğer gelir unsurlarına sahip olan gelir vergisi mükellefleri, ücret dışında kalan gelir unsurları için özel gider indiriminden faydalanamayacaklardır.

D - ÖZEL GİDER İNDİRİMİ SİSTEMİNE GÖRE VERGİ İADESİNİN HESAPLANMASI

1 - Özel Gider İndiriminin Hesaplanması

Gelir Vergisi Kanunu'nun 100'ncü maddesine göre, genel bütçeye dahil olan daire ve müesseseler, yaptıkları gelir vergisi tevkifatı için muhtasar beyanname vermemektedirler.

İşverenler ücretlilerin kendilerine bildirdiği harcamaları ihtiva eden "Özel Gider İndirimine Ait Bildirim"leri dikkate alarak 1995 yılı Ocak ayı sonuna kadar "Özel Gider İndirimine Ait Bordro"yu düzenleyeceklerdir. Bordro üzerinde her bir ücretli için aşağıda yer alan örnekteki hesaplama yapılacaktır.

1. Ücretli (A)'nın 1.1.1994 - 31.12.1994 tarihleri arasındaki vergi matrahı toplamı 64.000.000.-
2. Ücretli (A)'dan 1994 yılı içinde tevkif suretiyle kesilen gelir vergisi 16.000.000.-
3. 1.1.1994 tarihinden itibaren özel gider indirimine konu olan harcamaların tutarı 45.000.000.-
4. Harcamaların özel gider indirimine esas olacak tutarı..... 15.000.000.-
(45.000.000/3)
5. 1994 yılı matrahının özel gider indirimi yapılacak kısmı..... 14.720.000
(64.000.000 x % 23=)
6. Özel gider indirim tutarı..... 14.720.000.-
7. Vergi matrahının özel gider indiriminden sonra kalan kısmı 49.280.000
(64.000.000 - 14.720.000=)
8. Özel gider indirimi düşüldükten sonra kalan matrahın gelir vergisi 12.320.000.-
9. Nakten veya hesaben iade edilecek gelir vergisi farkı 3.680.000.-
(16.000.000 - 12.320.000)

Örneğimizdeki ücretlinin özel gider indirim tutarı (64.000.000 x % 23=) 14.720.000.- TL.'yı geçemeyecektir. En fazla alabileceği iade miktarı budur. Buna göre ücretlinin iade alabileceği tutar 3.680.000.- TL.sı olacaktır.

Muhtasar beyanname vermek zorunda olmayan işverenler ücretli (A)'nın 3.680.000.- lira olarak hesaplanan gelir vergisi farkını 15.2.1995 tarihinde ödeyecekleri ücretinden tevkif edecekleri vergiden mahsup edeceklerdir. Mahsup edilen vergi tutarı kadar ücretliye fazla para öde-

yeceklerdir. Hesaplanan gelir vergisi, iade edilecek gelir vergisi farkından az ise mahsup edilemiyen iade tutarı takip eden ayda mahsup edilecektir.

Muhtasar beyanname veren işverenlerde aynı şekilde yanlarında çalışan ücretlilerin iade edilecek gelir vergisi farkını hesaplayıp, tevkif edecekleri vergiden mahsup edeceklerdir.

İşveren ücretlinin Şubat ayı ücretinin gelir vergisinden mahsup ettiği vergiyi, ücret bordrosunda ayrıca gösterecektir.

2 - Özel Gider İndiriminin Uygulanması

Ücretlilerin, kendileri, eş ve çocukları ile adına düzenlenen harcama belgelerini 1 Ocak'tan başlayarak 31 Aralık tarihine kadar biriktirecekler ve biriktirdikleri özel gider indirimine konu harcama belgelerini, ertesi takvim yılının 20 Ocak tarihinin mesai saati sonuna kadar "Özel Gider İndirimine Ait Bildirim" ile işverene beyan edeceklerdir.

Ücretliler harcamalarının toplam tutarını ve bu tutarın 1/3'ünü hesaplayarak, bildirimde göstereceklerdir.

Ücretliler tarafından verilen özel gider indirimine ait bildirim ve bununla ibraz edilen harcama belgeleri işveren tarafından kontrol edilip özel gider indirimi esasına uygunluğu sağlanır.

İşverenler kendilerine ibraz edilen bildirim ve harcama belgelerini tarh zamanaşımı süresi içinde saklamak ve istenildiğinde vergi incelemesine yetkili olanlara ibraz etmek zorundadırlar.

İşverenler, Ocak ayı sonuna kadar ücretlilerin verdiği özel gider indirimine ait bildirimdeki bilgilere göre kendileri özel gider indirimine ait bordro düzenliyecekler ve bu bordroda yer alan gelir vergisi farkını 1 Şubat tarihinden itibaren ücretlilerin gelir vergisinden mahsup edeceklerdir.

E - ÖZEL GİDER İNDİRİMİ SİSTEMİNE AİT TESPİT EDİLEN BAZI HUSUSLAR

1 - Özel gider indirimi sisteminden sadece ücret geliri elde edenler yararlanabilmektedir.

Ücretlilerin yanında ticari, zirai ve mesleki kazanç sahiplerine de özel harcamalarını yıllık kazançlarından indirebilme hakkı tanınmalıdır. Bu hakkın tanınması belge düzeninin yerleşmesi ve kayıt dışı ekonominin önlenmesi açısından faydalı olacaktır.

2 - Özel gider indirimi sisteminde sadece eğitim, sağlık, gıda, giyim ve kira harcamaları sayılmıştır. Harcama kalemleri içine nelerin dahil edildiği açık değildir. Hangi harcama eğitim, sağlık, gıda harcamasıdır? Hangisi değildir?

Örneğin deterjan, sabun gibi temizlik malzemeleri özel gider indirimine konu olacak mıdır? Sağlık harcamalarının özel gider indirimi esasında konu edilmesine rağmen sağlıkla direkt olarak ilgili olan temizlik harcamalarının bu uygulamanın dışında bırakılması anlaşılır değildir.

Diğer bir örnek olarak sağlık harcamalarını verebiliriz. Ücretliler genellikle sağlık ile ilgili problemleri olduğunda Sağlık Bakanlığı'na veya üniversitelere bağlı hastanelere gitmektedirler. Buralara verilen paralar özel gider indirimine konu olmamaktadır.

Gelir dağılımının çarpık olduğu ülkemizde insanların bu tür sağlık harcamalarının özel gider indirimi sistemi içinde sayılması gerekirdi. Bu durum kanun ile getirilen harcamaların gelir veya kurumlar vergisi mükelleflerinden yapılmış olmasından kaynaklanmaktadır.

4 - Gelir dağılımındaki adaletsizlik sonucu, ücretler enflasyonun çok gerisinde kalmaktadır. Ücretlilerin vergi yükünü hafifletmek için kanunda belirtilen ve Bakanlar Kurulu'nca belirlenen oranlar artırılmalıdır.